

tak, de megközelíteni sosem. Hogy miként volt képes a költő szervezetének szinte állandóan ingatag egyensúlyától kizsarolni a szellemi koncentrációnak akár csak azt a minimumát, amivel el lehet kezdeni egy költemény írását – nem is szólva annak befejezéséről (ami nélkül a kezdet sem létezik). Csak egyetlen feltételezés telik ki tehetetlen fantáziámból, hogy mégis: a betegség is lehet költészet, valamint a költészetnek magában is van gyógyírként gyógyító ereje (amelyről a pszichológia régóta tud is valamit), és ami – különleges esetekben – a betegség súlyosságán is fölülelemelkedik. És azt kell gondolnom, hogy Orbán Ottó két évtizeden keresztül látszó fizikai leépülésének és azzal szinte szimmetrikus alkotói felemelkedésének kettős íve („spirálja”) mindenekelőtt az egyik legmodernebb, az európai gondolkodás gyökereihez visszaforduló filozófiai szemlélet (vö. Derrida: A DISSZEMINÁCIÓ, illetve annak Platón-kommentárjai) keretében nyerhet magyarázatot. Az *írás* mint *gyógyír* (*pharmakon* = varázslat-ördögűzés, orvosság-méreg stb. dichotómia) platóni–szókratészi, valamint a *katharmoi* (= megtisztulások) empedoklészi, illetve a modern pszichológia és nyelvelmélet értelmezésében és elemzésében. Amelybe én legfeljebb utalásra, semmiképp sem további beavatkozásra érzek magamban illetőséget.

*

E sorokat Szigligeten vetem papírra, magam is az *írás* „gyógyírjához” folyamodva, alig egy hónappal később annál, hogy ugyanitt egy asztalnál ültem Orbán Ottóval hirtelen halála előtt három nappal. Utolsó verseskötete első példányának esedékes érkezésére várt. Nyugtalanul, nem is palástolt izgalommal. Izgalma rám is átragadt, végesség rajtam is maradt a két és fél órai utazáson, mert még aznap haza kellett érnem. Az M7-es út úgy látszik már soha meg nem szűnő „szlalom”-kanyaraiban folyton felfelremegett bennem Ottónak az asztalnál többször is elhangzó (beszédnek alig hangzó) aggodó mondata: „*Ma kellett volna megjönni a könyvemnek.*” A könyv címe: OSTROMGYŰRŰBEN. Régóta tudta, hogy ő maga is abban szorong. Aznap látni is lehetett rajta, hogy tudja. Magam is jól ismerem ezt a szorongást. Ha valamilyen esedékes remény kecséget. A volánt szorosan fogva a kanyarokban, nagyon drukoltam Ottónak, hogy minél előbb megérkezzék a könyv. Mikorra megtudtam, hogy ez megtörtént, már tudnom kellett azt is, hogy a jó hírt a gyászír is kísérte...

Bán Zsófia

PRÓBACSOMAGOLÁS

([m]ottó)

A legfontosabb, hogy minden beférjen a csomagba. Hogy minden, ami kell, ott legyen, kéznél legyen. Mert vajon van-e annál rosszabb, mint amikor útközben egyszer csak kiderül: valami elengedhetetlenül szükséges holmi nincs ott, otthon maradt? Ugyanakkor az is rossz, ha kiderül, hogy ami viszont ott van, az felesleges. Feleslegesen cipeljük, felesleges, haszontalan teher. Ezért érdemes alaposan végiggondolni, hogy mi az, amire útközben szükségünk lehet. Aki a szükségét féli, az próbacsomagolást végez.

A próbacsomagolás pedig a következőképpen zajlik: pontokba szedve (áttekinthetőség!) listát készítünk a magunkkal viendő, becsomagolandó dolgokról, mely listát bővíteni, illetve szűkíteni lehet szükség szerint, majd alapos megfontolás után kiválasztunk egy megfelelő méretűnek ítélt bőröndöt, és megkíséreljük a listán szereplő holmikot ebbe a bőröndbe becsomagolni. Ha azonban a listáról menet közben több tételt törölünk, akkor a kiválasztott bőrönd, illetve csomag esetleg túl nagyra bizonyulhat, így adott esetben maga a bőrönd válhat túlzott, felesleges teherré. Ha azonban, éppen ellenkezőleg, a lista hiányosnak bizonyul, és menet közben hozzáadunk ezt-azt, kiderülhet, hogy a bőrönd túlságosan kicsi. A próbacsomagolás lényege tehát egyfelől az, hogy az útravalónak szánt holmit a bőrönd méretével a legoptimálisabb módon összeegyeztessük, másfelől – és nem kevésbé lényegesen! –, hogy az ily módon kiválasztott dolgok a legoptimálisabban, azaz az adott teret legjobban kihasználva kerüljenek becsomagolásra. Mindez természetesen nagy körültekintést igényel, és nem megy egyszerre, tehát a próbacsomagolás lényegéhez tartozik a többszöri, ismételt próba. Próbacsomagolást sohasem végzünk sietve, tehát a próbacsomagolás idejét úgy kell megválasztani, hogy éppen annyi próbára jusson idő, amennyit az adott út hossza megkíván (azaz, értelemszerűen: rövid útnál kevesebb idő, hosszabb útnál több). Végül, ha mindez megvan, és elvégeztük az utolsó próbacsomagolást is (azaz maximálisan optimalizáltuk a helyzetet), rátérhetünk az élelcsomagolásra, természetesen ezt is a megfelelő időben: se nem túl korán (hiszen előfordulhat, hogy valamire, amit már becsomagoltunk, még szükségünk lehet), se nem túl későn (mert kapkodással tönkretelhetjük addigi fáradozásainkat). Az élelcsomagolás legszebb, mondhatni legkéjesebb pillanata, amikor kipipálhatjuk a véglegesített listáról a végleges bőröndben a végleges helyükre került dolgokat. Minden a helyén. Mehetünk.

Tehát:

1. lista
2. bőrönd
3. idő
4. próbacsomagolások
5. végleges lista, végleges bőrönd
6. utolsó próbacsomagolás, max. opt.
7. idő
8. élelcsomagolás, pipa
9. kéj, megnyugvás
10. elutazás

Azaz, A próbacsomagolás 10 pontja.

Bon voyage.

*

Nem mondhatjuk, hogy nincs remény, / ha egyszer még az is lehet, hogy van. Rácáfolsz a nagy előd szentenciájára éppen ott, ahol a hangod leginkább az övé, a kései versekben. („A kései versek.” Holott.) Mert ha van írás, van remény. Mert a ló elszáll, de az írás megmarad (és persze a madarak kiröpülnek). És igen, tudjuk jól, hol lakott itt Vörösmarty Mihály. (Hát ő nem tudta, hogy mi tudjuk?) A hangodról jut eszembe, hogy elment, mielőtt te magad elmentél volna. Mondhatni, utánamentél a hangodnak, úgy is mint költő és mint magántest. Mint költő úgy, hogy nem álltál ellen a hangnak, amit a gyengülő test, a cingár láng kikövetelt, már nem tudok másfajta verset írni, / csak olyat, melyben

a halál kaszája cseng, s mint egy erős hőlégballonon, szálltál vele egyre magasabbra, miközben nagyon is itt voltál. Tudtam, a hallgatásod nem a figyelem, csak a hang hiánya – mint ahogy gondolni szeretném, most is az. Rendre kiderült: nem máshol jársz; figyelsz. „Oops!”, köpted ki hirtelen az ebédlőasztali csevej vizébe, ahol éppen Hoppál Mihály neve bukkant fel, mint valami gyorsan eliramló, ritka hal, s a szemedben ott tündökölt a jellegzetes, huncut nevetés (*his eyes were twinkling with laughter*, te ezt hogy fordítanád?). „Michael Oops!”, tetted hozzá magyarázólag, ha már így szájba kell rágni. Kinek kell hang, ha van ez? Ha van.

Álmomban átmentél a tükrön – a *heverőről áteveztél az óceánba*. Ez volna hát az *átutazás* valódi értelme? *Továbbá: városok, melyekben éltem, ha csak átutazóban is, / Budapest, New York, Delhi, Bangalore...* Ám ez az óceán nem volt jeges, mint gondoltad, hanem szikrázott rajta a napsütés, felette makulátlan, azúrkék ég. Egy hatalmas, óceányi aquapark volt, ahol mindnyájan kerek kis gumicsónakokban ültünk, külön-külön, s hagytuk, hogy sodorjon bennünket az ár arra, amerre az aquapark tervezői jókedvükben kigondolták. S egyszer csak azt kiabáljuk: „Sea elephants! Sea elephants!”, s vi-gyorgunk hozzá veszettül, mert valóban, nem is olyan távol tengeri elefántokat pillantunk meg, amint ki-kibukkannak a vízből, s mintegy üdvözlésképpen lengetik ormányukat. Mi persze visszaintegetünk: „Hahó, sea elephants!” És vidám dolog ez nagyon. Ekkor azonban eljutunk arra a szakaszra, ahol mint egy nagy vízésésen, le kell zúdulni a csónakokkal, s legalul már a kijárat és a pénztár van, ahol be lehet fizetni egy újabb körre. A te csónakod azonban sehol, nem találjuk. Lehet, hogy eltévesztetted a járást, és elkerülted a vízésést? A pénztárnál kérdezzük: *per favore*, az elveszett embereket hol adják le? Kiderül, nincs ilyen szolgáltatás. Tanácstalanul ácsorgunk. Napokkal később, egyszer csak SMS érkezik: „Süt a nap, sós a szél. Visszavárunk! Sea elephants.” A feladó: ismeretlen szám.

A költészet hírszerzés odaátról, ahol soha sem történik semmi új, / csak hallgatag évmilliók rakódnak a hallgatag évmilliókra... A jó hírszerző, aki sokat utazik, ismeri a próbacsomagolás fortélyát; ismernie kell, része a kiképzésnek. *A költészet mi magunk vagyunk, a kíváncsiságunk, a koponyánkba férő végtelen...* Csomagolástechnika III, csak haladóknak. Azonban: gyakorlat teszi a Mestert. A gyakorlat pedig minden utazással nő. Minden elutazás és minden visszatérés, *comeback* gazdagítja a repertoárt. *Másodszor megszületni azért jó, mert érett fejjel látjuk a teremtést: / minden csiricsáré, mint a vursliban vagy a fauve-ok festményein / mértéktelenül színes lombok, papagájok, céllövöldék, angyalok, / s köztük baretta a fején, kordbársony festőkabátban Matisse.* E színáradattal azonban szinte lehetetlen megbirkózni, ha a sötétségből – mi több, a jövőből – jövőnk, s bizony *Lázárnak nem volt éppen könnyű dolga, / mikor föltámadt halottaiból a saját életkoránál tíz évvel fiatalabban...* És mi nem tudunk *veled* örvendezni, csak magunkban, magunk közt, míg te a csodától elnémulva küzdölöd a fénnel. A jó hírszerző azonban hamar megfejti a kódot: *elektromosság és képzelet, íme hát meglelted az új korszak jelszavát. Kérdésedre válaszolva: a kettő egymás nélkül, valóban, mit sem ér, s magad is ebbe a felismerésbe kapaszkodtál. És hát kell egy kis idő, egy kis távolság a teremtéstől, miképpen az emlegetett barettes Matisse is egy hosszú bambuszrúdra erősített ecsettel festett, hogy rálátása legyen arra, amit művel. Bambuszrúd helyett ott volt neked az ezüstfejű bot, amit az ugrás pillanatában ugyan elhajítottál, mégis megőriztél, hogy meglegyen ez a kellő rálátás. És feketén izzik a fekete égen / a fekete nap.* A fekete is szín, ugyebár.

Utazunk. Először és utoljára, mi ketten; külön úton járunk, külön utakon. Dombra fel, dombról le, a szelíd fényben fürdő szőlőhegyek, a kanyargós, szemrevaló utak, pu-

ha, délies lankák. Brummog a Tapolca–Farkasrét viszonylat, nem sietősen, egyenletes, kényelmes utazótempóban. Elöl ülök én, hű sofőröd, hátul meg te, az egyetlen, kitüntetett utas, a gyakorlott világutazó, a transzkontinentális világfi. Figyelem! Itt megy a Nagy Próbacsomagoló, a behozhatatlan, az *utolérhetetlen!* S íme, nem volt hiábavaló a temérdek erőfeszítés, rákésztetés. A végén minden befért egyetlen közepes méretű csomagba. *S jó szél dagasztja vitorláinkat a borszínű tengeren, útban Trója felé.*

Mert nem mondhatjuk, hogy nincs remény, ha egyszer még az is lehet, hogy van.

(Az idézetek Orbán Ottó utolsó kötetéből, OSTROMGYŰRŰBEN [2002], valamint a Holmi 2002. májusi számában publikált Az ÉJNEK RÉMJÁRÓ SZAKA című dalciklusból valók.)

Petőcz András

ÉJSZAKA, ORBÁN OTTÓ

Töredék, ahogy éjszaka
hazafelé,
fényszóró-foltos utakon,
ahogy éjszaka hazafelé,
az úton, a kocsiban elolvasom,
elolvasom, azt, a, nem is tudom,
azt, amivel tartozom
a szerzőnek már évek óta,
és, szinte hallom,
ahogy mondja,
azt, amit mond,
hogy mit, miért, hogyan,
és siklik egy kisbusz
majdhogynem hangtalan,
és töredék az,
hogy éppen róla szól,
valami, valahol, valamikor,
hogy akkor most minden *változtathatatlan,*
lezárt egész, és mozdulatlan,
hogy akkor most
mind-mind újból és azért,
és azt mondja halkán,
hogy mindezt semmiért,
és megkérdezi, hogy minek azt,
éppen azt,
amit akarsz,
és töredék az, hogy *így*
és *éppen így,*